

Ragadós padló, ragadós plafon

Huszár Ákos a magyar osztálytársadalom záródásáról – Recenzió

Sticky Floor, Sticky Ceiling

Ákos Huszár on the Closure of Hungarian Class Society – A Review

Illéssy Miklós¹

<https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.23005>

Beérkezés: 2026.05.05.

Átdolgozott változat beérkezése: 2026.05.30.

Elfogadás: 2026.06.22.

Összefoglaló: A recenzió Huszár Ákos *Az osztály hosszú árnyéka*. A mai magyar társadalom osztályszervezete című könyvét mutatja be és értékeli. A kötet legfontosabb hozzájárulása az osztályelemzés következetes, empirikusan megalapozott rehabilitációja a magyar társadalomkutatásban. A recenzió kiemeli, hogy Huszár az osztályhelyzetet nem mindent magyarázó fogalomként használja, hanem elsősorban az életesélyek, mobilitási lehetőségek, státuszhatárok és politikai preferenciák strukturáló tényezőjeként vizsgálja. A könyv erőssége, hogy a magyar társadalom rendszerváltás utáni történetét nem pusztán politikai vagy intézményi változások sorozataként, hanem a társadalmi tér átrendeződéseként értelmezi. A recenzió ugyanakkor felhívja a figyelmet az operacionalizálás korlátaira is: a foglalkozási osztályszémák hasznosak és összehasonlíthatók, de nem képesek teljesen megragadni a piaci helyzet (beleértve az állami erőforrásokhoz való hozzáférésben megmutatkozó egyenlőtlenségeket), a szervezeti kontextus és a társadalmi beágyazottság különbségeit. Összességében a könyv fontos előrelépés az osztályelemzés megújítása felé, és újra láthatóvá teszi a magyar társadalom záródásának alapvető mechanizmusait.

Abstract: This review discusses Ákos Huszár's book *Az osztály hosszú árnyéka*. The book's main contribution lies in its systematic and empirically grounded rehabilitation of class analysis within Hungarian sociology. The review argues that Huszár does not treat class as an all-encompassing explanatory concept, but rather as a structuring factor of life chances, mobility opportunities, status boundaries and political preferences. One of the book's major strengths is that it interprets the post-socialist history of Hungarian society not merely as a sequence of political or institutional changes, but as a reconfiguration of social spaces. At the same time, the review points to some limits of the book's operational strategy. Occupational class schemes are useful, measurable

1 ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont, tudományos főmunkatárs, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0241-0287>, e-mail: illesy.miklos@tk.hu

and suitable for comparison, yet they cannot fully capture differences in market position (including inequalities in access to state resources), organisational context, and social embeddedness. Overall, the book represents an important step towards renewing class analysis in Hungary and makes visible the key mechanisms through which Hungarian society has become increasingly closed.

Bevezetés

Huszár Ákos a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Kutatóintézetének munkatársa. Előtte a Központi Statisztikai Hivatalnál dolgozott, ahol részt vett a 2011-es népszámlálás adatain alapuló rétegződésvizsgálatban. Fő kutatási területe az osztályelemzés, a társadalmi mobilitás kutatása, különböző megközelítésű rétegződésvizsgálatok, illetve a társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenségek struktúrája és változása. Aktív szereplője a hazai szociológia szakmai nyilvánosságának, korábban a *Replika. Társadalomtudományi Folyóirat* szerkesztője volt, jelenleg pedig az *Intersections. East European Journal of Society and Politics* szerkesztőbizottságának a tagja. 15-20 évnyi tudatos és aprólékos kutatómunka után arra szánta el magát, hogy egy önálló könyvben összegezze eredményeit. Jobb nem is történhetett volna a magyar szociológiával, és könnyen lehet, hogy ez lesz az évtized legfontosabb, magyar nyelven írt munkája. Ennek megfelelően hatalmas várakozás előzte meg a kötet megjelenését, amire bizonyíték a könyvbemutatókon látható szociológiai szakpublikációhoz mérten szokatlanul nagy számú érdeklődő, illetve az ezeken kibukkanó párbeszéd, viták intenzitása. Az érdeklődés egyik oka lehet, hogy a szerző nem kisebb dologra vállalkozik, mint hogy visszahozza az osztályelemzést a szociológia fősodrába, ahonnan az 1980-as évektől kezdődően fokozatosan kiszorult. Nemcsak Magyarországon, de szerte a világon. Jelentős adósságról van szó, amit jól jelez, hogy az utóbbi évtizedben több közgazdasági Nobel-díjat is egyenlőtlenséggel, szegénységgel, jóléttel foglalkozó szerzők kaptak: 2015-ben Angus Deaton (fogyasztás, jólét, szegénység), 2019-ben Abhijit Banerjee, Esther Duflo és Michael Kremer (globális szegénység), 2023-ban Claudia Goldin (nemek közötti jövedelmi egyenlőtlenségek), 2024-ben pedig Daron Acemoğlu, Simon Johnson és James Robinson (a társadalmi intézmények jólétre gyakorolt hatása). Nem beszélve Thomas Piketty bestselleréről (Piketty, 2015). Kicsit mintha a szociológia kiszorulna a legsajátabb területeiről is.

Könyvében Huszár Ákos egy egyszerűnek látszó alapkérdésre keresi a választ: számít-e még az osztály a mai Magyarországon? Pontosabban: mennyiben határozza meg az emberek életésélyeit, viselkedését, gondolkodását és politikai preferenciáit az, hogy milyen helyet foglalnak el a társadalom osztályszerkezetében? A szerző válasza egyértelmű: az osztály nem tűnt el, sőt jelentősége bizonyos tekintetben nőtt. A könyv legfontosabb állítása azonban nem egyszerűen az, hogy vannak társadalmi osztályok, hanem hogy az osztályhelyzet tartósan strukturálja az életésélyeket, a mobilitási lehetőségeket, a státuszhatárokat és a politikai viselkedést is. A szerző a kötetben 15 évnyi munkáját foglalja össze, a hivatkozásokban közel két tucat pub-

likációját találjuk meg. Minden állítás adatokkal, elemzésekkel alátámasztott, aminek az érdeklődő olvasó a hivatkozások alapján könnyedén utánajárhat, de közben a könyv egyik fő erénye, hogy nem veszünk el a számokban, a történetmesélés végig feszes marad.

A kötet egyik érdekes sajátossága, hogy miközben kifejezetten fegyelmezett empirikus társadalomszerkezeti munka, felépítése akár egy fokozatosan sötétedő társadalomdiagnózisként is értelmezhető. Ugyanis lehet úgy olvasni, hogy a szándékok, célok lehatárolása és a fogalmi apparátus tisztázása után a szerző először egy látképet ad az osztályok között az életesélyekben megnyilvánuló egyenlőtlenségek „topológiájáról”, és megállapítja, hogy bizony az egyenlőtlenségek viszonylag nagyok és nőnek. Ezt követően az olvasó felteszi magának a kérdést: jó, de van ebből menekülőút? Így jutunk el a mobilitás kérdésének vizsgálatához, amiből kiderül: a mobilitási csatornák szűkülnek (egyre kevésbé van tehát kiút). Ezek után a szerző mintha a legrosszabb scenáriók partjaihoz evezne, és azt venné szemügyre, hogy kezdenek-e rendies határvonalakká merevedni az osztálykülönbségek. Ez a része a könyvnek kevésbé tudományos, az olvasmányélményhez mégis sokat tesz hozzá, mert a kvalitatív leírások (például a Groupama Aréna térszerkezete hogyan tükrözi az élesedő elkülönüléseket osztály szerint) oldják a korábbi kvantitatív elemzések sűrűségét. A könyv az osztálykülönbségek és -koalíciók politikai térben történő újrászerveződésének vizsgálatával zárul, amely kétségtelenül a legaktuálisabb és leg többeket érdeklő fejezet.

Alapfogalmak: mi az osztály és mi nem?

Az első két fejezet tehát a bevezetése, a fogalmi és elméleti megalapozása. Huszár itt nem egyszerűen „visszahozza” az osztály fogalmát, hanem gondosan kijelöli, milyen értelemben kívánja használni. Ez fontos döntés. Az osztályelméleti hagyomány sokféle kérdésre adott választ: az anyagi egyenlőtlenségek eloszlására, a kollektív identitásokra, az életesélyekre, az antagonisztikus konfliktusokra, a történeti változásra és az emancipációra. Huszár nem vállalja, hogy ezek mindegyikét az osztály fogalmával magyarázza. Célja korlátozottabb, de éppen ezért meggyőzőbb: elsősorban azt vizsgálja, hogy az osztályhelyzet mennyiben magyarázza az életesélyekben és életkörülményekben mutatkozó egyenlőtlenségeket. Ez a döntés megóvjá a könyvet attól, hogy az osztályt túlterhelt, mindent magyarázó fogalommá tegye. A bevezetés egyik legerősebb pontja a meritokratikus önértelmezés kritikája. A modern társadalmak önképe szerint az emberek tanulás, teljesítmény, képesség és szorgalom alapján jutnak előre. Huszár ezzel szemben arra emlékeztet, hogy a társadalom nem rulettasztal, ahol mindenki azonos esélyekkel indul, hanem inkább kártyajáték, ahol a játékosok különböző lapokat kapnak. Az egyéni teljesítmény természetesen számít, de nem mindegy, ki milyen erőforrásokkal, családi háttérrel, kapcsolatokkal, kulturális és gazdasági tőkével indul. A felsőoktatási példák – a mai önköltséges

képzések és az 1950-es évek politikai-származási kvótái – jól mutatják, hogy az érdemalapú kiválasztódás mindig társadalmilag strukturált feltételek között működik.

A második fejezetben Huszár az osztályelemzés klasszikus elméleti hagyományát rekonstruálja. Marx, Weber és Bourdieu nem egyetlen homogén elméleti szintézis részei, hanem a társadalmi egyenlőtlenségek relációnális jellegét különböző módon láthatóvá tevő kiindulópontok. Huszár osztályfogalma döntően weberi-bourdieu-i ötvözet, marxista nyomok nélkül. Webertől az osztályhelyzet piaci meghatározottságát veszi át: az osztályok nem termelési viszonyokban, hanem az esélyekben konstituálódnak, amellyel az egyének erőforrásait – munkaerejüket, képzettségüket, vagyonukat – a piacon érvényesíteni tudják. Bourdieu-tól a tőkefajták pluralizmusát és azok konvertálhatóságát kölcsönzi. Eszerint nem elég az anyagi helyzet, hanem a kulturális és társadalmi tőke szerkezete is meghatározza a pozíciót. A marxista kizsákmányolásfogalmat és az osztálykonfliktus modelljét viszont tudatosan zárójelbe teszi. Ezzel szűkíti ugyan a fogalom erejét, de megnyeri a mérhetőségét. Az így kialakított osztályfogalom empirikusan a Goldthorpe és munkatársai (Erikson, Goldthorpe & Portocarero, 1998) által, illetve az ennek alapján kidolgozott, egységes európai foglalkozási osztálysémára, a *European Socio-economic Classification*re (ESeC) támaszkodik, amelyek lehetővé teszik az összehasonlíthatóságot és a longitudinális vizsgálatokat. Az elemzések gerincét a KSH adatfelvételei, különösen a 2011-es és 2016-os magyarországi rétegződésvizsgálat adatai képezik, kiegészítve a Tárki és az ESS hullámainak releváns adataival; az időtáv jellemzően a rendszerváltástól napjainkig terjed, hangsúlyosan a 2010 utáni periódusra fókuszálva.

Diagnózisok: halmozódó előnyök, halmozódó hátrányok, hosszabbodó árnyékok, rendiesedő társadalom

A kötet empirikus íve a harmadik fejezettel indul, amely a magyar társadalom osztályszerkezetének látképét adja. A szerző először a tőkefajták történeti jelentőségének átalakulását vizsgálja: hogyan értékelődött fel vagy le a gazdasági, kulturális, társadalmi és politikai tőke az államszocializmus, a rendszerváltás és a 2010 utáni illiberális politikai-gazdasági rendszer különböző szakaszaiban. A fejezet egyik fontos állítása, hogy Magyarországon a rendszerváltás nem pusztán politikai intézményváltás volt, hanem a társadalmi érvényesülés szabályainak átrendeződése is. A különböző korszakokban más-más tőkefajták váltak konvertálhatóvá: hatalommá, jövedelemmé, biztonsággá vagy előmenetellé. E fejezet erőssége, hogy az osztályszerkezetet nem statikus kategóriarendszerként kezeli, hanem történetileg változó társadalmi térként. Huszár azt vizsgálja, milyen erőforrások strukturálják ezt a teret, hogyan oszlanak el ezek, és milyen foglalkozási-munkaerőpiaci csoportokhoz kapcsolódnak. A következtetés komor: a magyar társadalom egyértelműen

nem a széles középosztályi társadalom irányába haladt. A foglalkozási szerkezetben ugyan megfigyelhetők modernizációs és fehérgallérosodási folyamatok, de ezek nem számolták fel az osztályalapú különbségeket. Inkább az látszik, hogy az előnyök és hátrányok különböző dimenziói – jövedelem, foglalkozási pozíció, kulturális tőke, kapcsolati erőforrások – erősen összekapcsolódnak.

A negyedik fejezet ennek a diagnózisnak a logikus folytatása. Ha az osztályszerkezet egyenlőtlen, akkor a következő kérdés, hogy mennyire átjárható. Vagy másképpen fogalmazva: van-e mobilitási menekülút? Huszár itt a társadalmi mobilitás klasszikus témájához tér vissza, de azt a könyv fő problémájába illeszti. Nem pusztán az érdekli, hányan mozdulnak el szüleik társadalmi helyzetéhez képest, hanem az, hogy az osztályhelyzet mennyire öröklődik át, és milyen eséllyel lehet kitörni az alsóbb pozíciókból. A fejezet megkülönbözteti az abszolút és a relatív mobilitást; az előbbi magas lehet akkor is, ha a társadalom nem igazságosabb, csupán a foglalkozási szerkezet változik. Az esélyegyenlőség szempontjából a relatív mobilitás, vagyis a társadalmi fluiditás döntőbb. Huszár eredményei szerint Magyarországon a nagy szerkezeti mobilitás korszaka lezárult, és a felső, illetve alsó társadalmi pozíciók zártabbá váltak. A „ragadós plafon” és „ragadós padló” metaforái jól írják le a jelenséget: a kedvező helyzetűek nagyobb eséllyel őrzik meg előnyüket, a hátrányos helyzetűek nagyobb eséllyel maradnak alul. A mobilitási fejezet talán a könyv egyik legerősebb empirikus része. Nemcsak azt mutatja meg, hogy az osztályhelyzet öröklődése erősödött, hanem azt is, hogy a származás hatása akkor sem tűnik el teljesen, ha valaki formálisan mobilitási pályát fut be. Ez a könyv címének egyik legközvetlenebb igazolása: az osztály hosszú árnyéka nem csupán abban áll, hogy az emberek gyakran hasonló pozícióba kerülnek, mint a szüleik, hanem abban is, hogy a származás akkor is tovább kíséri őket, ha sikerül pozíciót váltaniuk. Ami egyben felveti azt a kérdést is, hogy vajon a harmadik generáció, az unokák öröklik-e ezt a státuszbizonytalanságot vagy sikerül stabilizálni a felfelé mobilitásból szerzett előnyeiket.

Az ötödik fejezet az osztály és rend kapcsolatával foglalkozik. A kérdés nagyon fontos: az osztálykülönbségek pusztán anyagi és munkaerőpiaci különbségek maradnak-e, vagy státuszbeli, életviteli, kapcsolati és elismerési határokká is merevednek? Másképpen fogalmazva: rendies érvényességre tesznek-e szert az osztályhatárok? A foglalkozási presztízs és a párkapcsolati homogámia elemzései például jól mutatják, hogy az osztályhelyzet nemcsak jövedelmi vagy mobilitási kategória, hanem társadalmi megbecsülésben és kapcsolati mintázatokban is megjelenik. Ugyanakkor a fogyasztásról és életvitelről szóló rész módszertanilag kevésbé szisztematikus, mint a könyv többi empirikus fejezete. A Groupama Aréna térszerkezetének elemzése – a bejáratok, szektorok, elkülönített útvonalak és várakozási idők osztálylogikája – nem véletlenszerű kitérő, hanem egy szociológiai hagyomány (Bourdieu mezőelemzései, Goffman tér- és interakciószociológiája) folytatásaként fogható fel.

Osztályszavazás: hogyan építette fel a Fidesz a szavazóbázisát osztályalapon?

A hatodik fejezetben Huszár a magyar politikai rendszer egyik központi kérdéséhez kapcsolja az osztályelemzést: milyen társadalmi bázisa van a 2010 utáni Fidesz-dominanciának? A klasszikus osztályszavazási modell szerint az alsóbb osztályok inkább baloldali, redistributív pártokat támogatnának, míg a felsőbb osztályok inkább jobboldali pártokat. A magyar eset azonban más képet mutat. A Fidesz támogatottsága egyszerre volt erős a társadalmi hierarchia alsó és felső pólusain: a vezetői, értelmiségi, vállalkozói csoportokban, valamint a betanított, segéd- és mezőgazdasági munkások körében. Az ellenzéki pártok támogatása inkább az alsóbb közélső osztályos és szakképzett szolgáltatási csoportokban jelenik meg erősebben. (Kíváncsian várjuk a Tisza Pártot támogató „választási koalíció” osztályalapú elemzését is.) Ez a fejezet azért különösen fontos, mert megmutatja, hogy az osztály politikailag számít, de nem úgy, ahogy a klasszikus osztályszavazási modell alapján várnánk. A Fidesz-koalíció társadalmi bázisa nem magyarázható pusztán egy paradox szavazási mintázat regisztrálásával. Huszár elemzése éppen azt sugallja, hogy ez az osztálykoalíció nem spontán módon jött létre, hanem aktív politikai konstrukció eredménye: a redistributív transzferek, a közmunkaprogram, a rezsicsökkentés és a nemzeti-kulturális szimbolika kombinációja olyan „kompromisszumot” hozott létre, amely a társadalmi hierarchia különböző pontjain lévőeknek más-más okból vonzó. A szavazási adatok tehát nem egyszerűen fordítottságot mutatnak, hanem egy politikailag megépített osztályszövetség lenyomatát. Huszár nem állítja, hogy a pártpreferenciák egyszerűen levezethetők az osztályhelyzetből; sőt az elemzés érzékelteti, hogy a szociokulturális törésvonalak, a migrációval, nemzeti szuverenitással és kulturális konfliktusokkal kapcsolatos attitűdök szintén fontosak. A fejezet érdeme éppen az, hogy nem állítja szembe mechanikusan az osztályalapú és kulturális magyarázatokat. Inkább azt mutatja meg, hogy a politikai preferenciák a társadalmi pozíciók, mobilitási tapasztalatok és szociokulturális törésvonalak metszéspontjában formálódnak.

Itt érdemes röviden kitérni az azóta történt eseményekre. A kézirat 2025 tavaszán készült el, tehát Magyar Péterre és a Tisza Párt sikerére érdemben nem reagálhatott olyan tudományos igénygel, ami a könyv egészére jellemző, nem is kísérelte meg. Mindazonáltal 2026. áprilisi 12-i eredmények nem mondanak ellent az osztálykoalíció elméletének. Az, hogy 2026-ra ez a szövetség felbomlott, önmagában nem cáfolja, hogy előtte létezett. A felbomláshoz okainak strukturalista elemzéséhez éppenséggel az osztálykoalíció fogalma adhatná a legadekvátabb elméleti keretet.

A könyv általános értékelése: miről mond újat a szerző?

A kötet egyik legfontosabb hozadéka tehát az osztályelemzés relevanciájának következetes, de nem dogmatikus rehabilitációja. Huszár nem tér vissza egy leegyszerűsítő, mindent a termelési viszonyokból levezető osztályelmélethez. Inkább azt mutatja meg, hogy az osztály hasznos kiindulópont, amely nélkül nehezen érthetők meg a magyar társadalom életesélybeli, mobilitási és politikai mintázatai. Ez különösen fontos egy olyan tudományos és közéleti térben, ahol az osztályfogalom a rendszerváltás után részben ideológiailag gyanússá vált, részben lecserélődött státuszra, középosztályra, szegénységre, individualizált mobilitásra vagy kulturális törésvonalakra. Olyan helyettesítőkre, amelyek maguk legalább annyira problematikusak, mint a lesajnált osztályfogalom. Nem biztos, hogy a valóságban is létezik az osztály, de analitikailag mindenképpen hasznos.

A második nagy erény a magyar társadalom rendszerváltás utáni történetének strukturális olvasata. A könyv nem egyszerűen politikai korszakváltások, kormányzati rendszerek vagy elitcserék történeteként tárgyalja az elmúlt évtizedeket, hanem azt kérdezi: mi történt közben a társadalmi térrel? Kinek javultak és kinek romlottak az esélyei? Mely tökefajták értékeltődtek fel? Mennyire zárultak be a mobilitási csatornák? Hogyan kapcsolódik mindez a politikai viselkedéshez? Ez a perspektíva különösen értékes a magyar kapitalizmus és a 2010 utáni illiberális rendszer társadalmi alapjainak megértéséhez. Az elemzés egyszerre inherensen strukturalista, ugyanakkor a történeti dinamizmus miatt elkerüli a funkcionalista leegyszerűsítéseket. A harmadik erény a kötet empirikus ívének ereje. Az osztályszerkezet, mobilitás, rend/státusz és osztályszavazás fejezetei nem pusztán egymás után következnek, hanem egymásra épülnek. Előbb látjuk a társadalmi tér egyenlőtlenségeit, majd az átjárhatóság csökkenését, aztán a státusz- és életvilágbeli határok kérdését, végül a politikai következményeket.

A kötetkritikai értékelésekor ugyanakkor nem kerülhető meg az operacionalizálás kérdése. Huszár gazdag elméleti apparátussal dolgozik: Marx, Weber, Bourdieu, tökefajták, piaci helyzet, rend, státusz, politikai tőke. Ehhez képest az empirikus elemzések jelentős része foglalkozási osztályszémákra támaszkodik. Ez érthető, legitim és széles körben használt megoldás: a foglalkozási osztályszémák összehasonlíthatóvá, mérhetővé és történetileg követhetővé teszik az osztálypozíciókat, mégis korlátozások. Az azonos foglalkozási kategóriába tartozó emberek piaci helyzete, szervezeti környezete, autonómiája, jövedelmi pályája és társadalmi tőkéje radikálisan eltérhet. Ez a probléma különösen Weber és Polányi felől közelítve mutatkozik meg. Webernél az osztályhelyzet végső soron piaci helyzet: annak kérdése, hogy az egyének milyen eséllyel tudják erőforrásaikat – tulajdonukat, képzettségüket, munkaerejüket – a piacon értékesíteni. Polányi felől pedig az is döntő, hogy ki mennyire van kitéve a piacnak, illetve milyen állami, családi, közösségi vagy intézményi védelmek tompítják ezt a kitettséget. Egy könyvelő osztályhelyzete például nem érthető meg pusztán foglalkozási címkeje alapján: egészen más piaci pozíciót jelent ugyanaz a foglalkozás

egy globális tanácsadó cég nagyvárosi irodájában, egy állami intézményben vagy egy kisvárosi kkv-ban. Az aggregált foglalkozási csoportok (és az EGP-séma ennél még absztraktabb csoportokkal dolgozik) elfedik a tényleges munkafolyamatok, szervezeti és társadalmi kontextusok, piaci kitettségek különbségeit.

Ez nem érvényteleníti a könyv eredményeit, de kijelöli a határait. A foglalkozási osztályhelyzet jó első közelítés, ugyanakkor nem azonos a teljes osztálypozícióval. A mai kapitalizmusban az osztályhelyzetet a foglalkozás mellett a munkaszervezet, a tulajdonforma, az államhoz való hozzáférés, a politikai kapcsolatrendszer, a munkaerőpiaci alkupozíció, a lakhatási és vagyoni helyzet, valamint a piaci kitettség mértéke is alakítja. A könyv ezt részben érzékeli, de empirikusan nem mindig tudja megragadni. A másik kritikai pont az „illiberális osztálykompromisszum” fogalma. A hatodik fejezet kiválóan azonosítja a Fidesz támogatói koalíciójának osztályszerkezeti sajátosságait, a kompromisszum működési mechanizmusai viszont kevésbé bontakoznak ki. Ezek azonban nem feltétlenül a könyv hibái, inkább a módszertani apparátus korlátja. Survey-adatokkal és pártpreferencia-modellekkel jól láthatóvá tehető, kik támogatják a Fideszt, de nehezebben magyarázható meg, milyen anyagi, szimbolikus, redisztributív, intézményi vagy klienturális csereviszonyok tartják egyben ezt a társadalmi koalíciót. Ehhez politikai gazdaságtani, intézményi és kvalitatív elemzésekre is szükség van, amire a szerző is felhívja a figyelmet. Végül a jövedelmi egyenlőtlenségekről szóló részek helyenként óvatosabb következtetéseket engednek meg, mint a mobilitási elemzések. Ezt azonban nem volna fair egyszerűen szerzői gyengeségként kezelni. A magyar jövedelmi adatinfrastruktúra, az adatközlések átláthatósága és megbízhatósága körüli problémák önmagukban is korlátozzák az ilyen elemzések erejét.

A KSH által közölt jövedelmi és szegénységi adatok megbízhatóságát az elmúlt években komoly szakmai kritika érte; ez közvetlenül szűkíti a könyv jövedelmi polarizációról tett állításainak erejét. Ez a hiány nem csupán ezt a kötetet érinti, hanem a teljes magyar társadalomkutatót, vagy legalábbis azt a nem jelentéktelen részét, amely KSH-adatokkal dolgozik. Ha ugyanis az intézményi adatközlés megbízhatósága rendszerszinten válik kérdésessé, az a társadalomtudományos diagnózis hitelességének egyik alapfeltételét érinti. A KSH iránti intézményi bizalom példátlan méretű megrendülésével az egész magyar társadalomtudománynak kezdenie kell valamit, mert a szakma legfontosabb „nyersanyaga” került veszélybe. Néhány eltöklélt kutatót – köztük éppen a szerzőt – leszámítva azonban egyelőre csírái sem látszanak ennek a tisztázási folyamatnak, így nem tudjuk, hogyan kerültek veszélybe ezek az adatok, milyen mértékben csökkent a megbízhatóság, de még azt sem, hogy pontosan mely adatokra vetül a manipuláció árnyéka.

Összességében Huszár Ákos könyve fontos munka. Legnagyobb teljesítménye, hogy az osztályt újra komolyan vehető kiindulóponttá teszi a mai magyar társadalom elemzésében. Nem azért, mert az önmagában mindent megmagyaráz, hanem mert jó kérdéseket nyit meg: kik milyen piaci, szervezeti, intézményi és politikai

feltételek között hogyan termelik újra társadalmi helyzetüket? Kik számára záródnak be a mobilitási csatornák? Kik férnek hozzá a tőke, az állam, a kapcsolatok vagy a státuszelismerés előnyeéhez? És hogyan formálják ezek a különbségek a politikai viselkedést? A könyv tehát nem végpont, hanem fontos első lépés. Marx, Weber és Bourdieu felől indul; a továbblépés éppen az lehetne, hogy az osztályelemzést még erősebben összekapcsoljuk a piaci helyzet, a társadalmi beágyazottság, az állami redisztribúció, a szervezeti kontextus és a politikai gazdaságtan elemzésével. 2015-ben Szelényi Iván a szociológia hármassá válásáról írt (Szelényi, 2016), majd kiútként azt javasolta, hogy térjünk vissza az alapító atyákhoz, elsősorban Marxhoz és Weberhez, és merjünk újra nagy kérdésekkel foglalkozni. Huszár Ákos ebben a könyvében éppen ezt teszi, kiemelkedően magas színvonalon.

Irodalom

- Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (1998). Intergenerációs osztálymobilitás és a konvergenciatézis Anglia, Franciaország és Svédország példáján. In Róbert, P. (szerk.), *A társadalmi mobilitás. Hagyományos és új megközelítések* (pp. 220–255). Budapest: Új Mandátum.
- Huszár, Á. (2025). *Az osztály hosszú árnyéka. A mai magyar társadalom osztályszerkezete*. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Piketty, T. (2015). *A tőke a 21. században*. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Szelényi, I. (2016). A szociológia hármassá válása. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 1, 118–126. <https://socio.hu/index.php/so/article/view/567>